

<https://doi.org/10.26565/2226-0994-2026-74-16>

УДК 1:629.7

Ірина Ушно

КОНТРОЛЬОВАНА НЕБЕЗПЕКА: ФОРМУВАННЯ САМОСВІДОМОСТІ НОМО AEROSPACE У ДОСВІДІ ПОЛЬОТУ

Стаття присвячена філософському аналізу феномену контрольованої небезпеки в аерокосмічній діяльності та її впливу на формування самосвідомості людини польоту. Актуальність дослідження зумовлена тим, що розвиток сучасних технологій значно розширив межі людської діяльності, відкривши можливість функціонування людини у середовищах, які не відповідають природним умовам існування людського тіла. Аерокосмічний простір є одним із таких середовищ і характеризується підвищеним рівнем небезпеки, що не може бути повністю усунена, а лише технічно й організаційно контрольована. Метою дослідження є філософське осмислення феномену контрольованої небезпеки як специфічної умови аерокосмічної діяльності й аналіз її ролі у формуванні особливого типу самосвідомості людини, що діє у просторі польоту. Для досягнення цієї мети поставлено такі завдання: проаналізувати специфіку аерокосмічного досвіду в контексті розвитку технологічної цивілізації; визначити особливості контрольованої небезпеки як структурної умови польоту; дослідити її вплив на тілесний досвід, рефлексію й самосвідомість людини. Теоретичною основою дослідження є філософські концепції технологічної цивілізації та відповідальності, а також феноменологічний підхід до аналізу людського досвіду. Наукова новизна роботи полягає у розгляді контрольованої небезпеки не лише як технічної характеристики аерокосмічної діяльності, але і як важливого антропологічного чинника, що впливає на формування специфічного типу самосвідомості людини польоту. Показано, що постійна присутність ризику у поєднанні з можливістю його контролю формує підвищений рівень уваги, відповідальності й рефлексії, що визначає особливий характер людського досвіду в аерокосмічному середовищі. У результаті дослідження обґрунтовано, що контрольована небезпека виступає важливим фактором формування нового філософсько-антропологічного концепту – Номо Aerospace, для якого взаємодія з ризиком стає невід'ємною частиною професійної діяльності та екзистенційного досвіду.

Ключові слова: *контрольована небезпека; аерокосмічний досвід; технологічна цивілізація; самосвідомість; Номо Aerospace.*

Технологічний розвиток сучасної цивілізації суттєво розширив межі людської діяльності й відкрив можливість функціонування людини у середовищах, які раніше були недоступними для її безпосереднього досвіду. Однією з таких сфер є аерокосмічна діяльність, що передбачає взаємодію людини з простором, до якого людське тіло природно не пристосоване. Політ у повітряному чи космічному середовищі завжди пов'язаний із підвищеним рівнем небезпеки, яка не може бути повністю усунена, а лише технічно й організаційно контрольована. Саме тому у сфері аерокосмічної діяльності формується специфічна ситуація контрольованого ризику, що стає постійною умовою професійної діяльності людини польоту.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю філософського осмислення нових форм людського досвіду, що виникають у контексті розвитку технологічної цивілізації. Попри значний обсяг технічних і інженерних досліджень у сфері аерокосмічної діяльності, гуманітарний і філософський аналіз досвіду людини польоту залишається недостатньо розробленим.

Мета дослідження полягає у філософському аналізі феномену контрольованої небезпеки в аерокосмічній діяльності й з'ясуванні її ролі у формуванні самосвідомості людини, що діє в умовах польоту.

© Ушно І. М., 2026.

This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0.

Для досягнення поставленої мети визначено такі *завдання дослідження*: проаналізувати специфіку аерокосмічного досвіду в контексті розвитку технологічної цивілізації; визначити особливості контрольованої небезпеки як структурної умови аерокосмічної діяльності; дослідити вплив постійної присутності ризику на тілесний досвід, рефлексію й самосвідомість людини польоту.

Наукова новизна дослідження полягає у розгляді контрольованої небезпеки не лише як технічної характеристики польоту, але і як важливого чинника, що впливає на формування специфічного типу самосвідомості людини, яка діє в аерокосмічному середовищі. У цьому контексті вводиться й обґрунтовується концепція *Homo Aerospace* як особливого філософсько-антропологічного типу, досвід якого формується у просторі технологічно контрольованого ризику.

Сучасна технологічна цивілізація суттєво розширила межі людської діяльності, відкривши можливість взаємодії з середовищами, які раніше перебували поза межами безпосереднього людського досвіду. Таким прикладом є аерокосмічна сфера, що характеризується складними фізичними умовами й підвищеним рівнем небезпеки. Політ у повітряному чи космічному просторі передбачає діяльність у середовищі, до якого людське тіло не пристосоване природно, а тому завжди пов'язаний із ризиком.

Розвиток сучасних технологій суттєво змінив сам характер людської діяльності. Людина отримала можливість діяти в умовах, які раніше були недосяжними для її природних можливостей. Технічний прогрес відкрив нові горизонти людської активності, але водночас поставив питання про межі цієї діяльності й про відповідальність за її наслідки. Саме цю проблему одним із перших системно осмислив німецько-американський філософ Ганс Йонас, який звернув увагу на те, що технологічна могутність сучасної людини вимагає нових етичних орієнтирів. Як пише Йонас: «Остаточно розкутий Прометей, якому наука надає не знані досі ще сили, економіка – нечувані стимули, закликає до етики, щоб через добровільне підкорення їй приборкати свою могутність, аби ця могутність не обернулася для людини лихом» [Йонас, 2001, с. 7].

Ця думка особливо важлива для розуміння сучасної технічної цивілізації, у якій техніка перестає бути лише допоміжним інструментом людської діяльності і починає радикально змінювати самі умови людського існування. Технологічний розвиток створює нові масштаби людського впливу на світ, які значно перевищують традиційний моральний досвід. Йонас підкреслює, що сучасна технічна діяльність виходить за межі тих етичних моделей, що сформувалися у попередні історичні епохи: «Сучасна техніка підпорядкувала діяльність таким новим масштабам, з новим видом об'єктів і такими новими наслідками, що в межах колишньої етики їх неможливо досягти» [Йонас, 2001, с. 20].

У цьому контексті постає необхідність нового типу відповідальності, що враховує довготривалі наслідки технічної діяльності. Людина повинна мислити не лише у межах власного теперішнього досвіду, але й у перспективі майбутнього існування людства. Філософ формулює принцип відповідальності, який орієнтує людську діяльність на збереження умов майбутнього життя: «Занось до свого теперішнього вибору як співпредмет твоєї волі цілісність людини в майбутньому» [Йонас, 2001, с. 28].

Особливо виразно нові умови людської діяльності проявляються у сфері аерокосмічних технологій, де небезпека не може бути остаточно усунена, вона лише підлягає технічному контролю, інженерному регулюванню й професійній дисципліні. Саме тому небезпека у сфері польоту не зникає, а набуває іншої форми – контрольованого ризику, що стає реальною умовою аерокосмічної діяльності. Отже, людина змушена діяти у ситуації постійної потенційної загрози, що потребує особливої концентрації уваги, відповідальності та самоконтролю. Відтак, небезпека перестає бути лише зовнішнім фактором середовища і перетворюється на важливий елемент людського досвіду. Контрольована небезпека постає не тільки технічною характеристикою польоту, але й філософсько-антропологічним чинником, що впливає на формування особливого типу самосвідомості людини, яка діє в аерокосмічному просторі.

З огляду на це техніка виступає не просто інструментом людської діяльності, а своєрідним посередником між людиною й новими просторами існування. Через технології отримується можливість долати природні обмеження власного тіла, підніматися у повітряний та космічний простір і здійснювати діяльність у сферах, які без технічної підтримки залишалися б недоступними. Технології не лише розширюють можливості людської діяльності, але й змінюють сам характер людського досвіду.

Подібна ситуація може бути осмислена у межах філософської антропології, яка розглядає людину як істоту, що не має жорстко визначеного природного середовища існування і тому змушена створювати власні умови життя за допомогою культури й техніки. Зокрема, Арнольд Гелен підкреслював, що людина є біологічно «недостатньо спеціалізованою» істотою, яка компенсує цю природну незавершеність через створення штучного середовища існування [Gehlen, 1988]. Завдяки культурі, соціальним інститутам і техніці людина здатна адаптуватися до різноманітних умов і розширювати простір власної діяльності. Зі свого боку, Гельмут Плеснер наголошував на особливому становищі людини у світі, яке він описував як «екцентричну позиційність». Людина, на відміну від інших живих істот, здатна виходити за межі безпосередньої тілесної позиції та рефлексивно осмислювати власне існування. Така здатність до дистанціювання від власної природної ситуації відкриває можливість для створення нових форм людської діяльності та освоєння нових просторів [Plessner, 2019].

Аерокосмічна діяльність є одним із найбільш яскравих прикладів такого філософсько-антропологічного розширення людського буття. Політ у повітряному або космічному просторі передбачає радикальний вихід за межі природного середовища існування людського тіла. Людина починає діяти у просторі, де відсутні звичні орієнтири земного життя – гравітація, стабільна опора, звичні умови просторової орієнтації. Технічні системи стають необхідною умовою самого існування людини.

У такій теоретичній перспективі конструюється концепція *Homo Aerospace* [Ushno, 2024, 2025]. *Homo Aerospace* – це людина, яка виходить за межі природних можливостей власного тіла і отримує унікальний досвід перебування над Землею завдяки технологіям. Йдеться не лише про космонавтів або пілотів, але загалом про людину, що включена у систему аерокосмічної діяльності та взаємодіє з простором польоту.

Специфіка цього досвіду полягає у постійній взаємодії з ризиком. Аерокосмічне середовище залишається потенційно небезпечним для людини, і навіть найсучасніші технології не можуть повністю усунути цю небезпеку. Саме тому досвід польоту формується у ситуації постійної присутності ризику, який водночас контролюється технічними системами, професійною підготовкою й дисципліною. У результаті виникає новий тип людського досвіду, в якому взаємодія з контрольованою небезпекою стає невід'ємною частиною професійної діяльності й самосвідомості людини.

Технічні й нормативні документи регламентують поняття контрольованої небезпеки через категорію аварійної ситуації. Зокрема, у законодавстві України аварійна ситуація (контрольована) визначається як стан потенційно небезпечного об'єкта, що характеризується порушенням меж або умов безпечної експлуатації, але ще не перейшов у аварію, при якому несприятливі впливи джерел небезпеки утримуються у прийнятних межах за допомогою відповідних технічних заходів [Верховна Рада України]. Отже, навіть у нормативному розумінні йдеться не про повне усунення небезпеки, а про її утримання в межах керованості.

Подібне розуміння ризику розвивається і у сучасній соціальній філософії. Ульріх Бек, аналізуючи структуру сучасного суспільства, вводить поняття «суспільства ризику», у якому небезпеки стають невід'ємною частиною технологічного розвитку. На думку Бека, сучасна цивілізація не лише виробляє нові технології, але й одночасно виробляє нові ризики, які неможливо повністю усунути, а лише управляти ними [Beck, 1992]. Ризик у цьому сенсі стає структурним елементом технічної діяльності. Це означає, що технічний

прогрес не усуває небезпеку, а змінює її форму та переводить її у сферу управління, прогнозування і контролю.

Схожу думку розвиває і Ганс Йонас у своїй етиці технологічної цивілізації. Він підкреслює, що сучасні технології надали людині безпрецедентну могутність впливу на світ, але разом із цим створили нові масштаби потенційної небезпеки. На думку Йонаса, технічний розвиток потребує нової етики відповідальності, яка повинна регулювати використання технологічної сили та передбачати можливі наслідки людської діяльності [Йонас, 2001]. Виходячи з цього, ризик стає не лише технічною проблемою, але й моральною й філософсько-антропологічною.

У контексті аерокосмічної діяльності подібні ідеї набувають особливої ваги. Політ неможливий без складних технічних систем, а отже, неможливий і без потенційної небезпеки. Однак специфіка аерокосмічного середовища полягає в тому, що ця небезпека постійно перебуває під контролем людини й технологій. Саме тому доречно говорити не просто про ризик, а про контрольовану небезпеку як особливу форму взаємодії людини з технічним середовищем.

У рамках цього дослідження під контрольованою небезпекою пропонується розуміти такий стан технічної діяльності, у якому потенційні загрози не усуваються повністю, але усвідомлюються, прогнозуються й утримуються в межах керованості завдяки технологіям, професійній підготовці й рефлексивному контролю людини. Контрольована небезпека в цьому сенсі виступає не лише технічною умовою польоту, але й важливим філософсько-антропологічним фактором, що формує специфічний досвід людини в просторі аерокосмічної діяльності. Отже, поняття контрольованої небезпеки дає змогу поєднати технічний, соціальний і філософський виміри аерокосмічної діяльності. Воно відображає особливу ситуацію сучасної технічної цивілізації, у якій людина постійно діє в умовах потенційного ризику, але водночас намагається зберігати контроль над цими ризиками через знання, технології та відповідальність. У такому середовищі формується специфічний досвід Homo Aerospace – людини, для якої небезпека стає не випадковістю, а постійною умовою діяльності.

Фактор підвищеного ризику змінюють характер людського досвіду й спосіб переживання власних дій. У ситуації потенційної небезпеки увага людини загострюється, а її свідомість стає більш зосередженою на власних діях та їхніх можливих наслідках. Особливо це проявляється у технічно складних видах діяльності, як-от авіація або космічні польоти, де кожне рішення може мати безпосередній вплив на безпеку людини й функціонування технічної системи. У таких умовах людина постійно змушена контролювати не лише технічні параметри середовища, але й власний стан, точність рухів і правильність прийнятих рішень.

Подібні ситуації створюють специфічний режим свідомості, у якому дії людини супроводжуються постійною рефлексією. Контрольована небезпека у цьому сенсі виступає не лише як зовнішній фактор загрози, але і як умова посиленої уваги до власної діяльності. Людина починає усвідомлювати свої дії більш чітко і відповідально, оскільки кожен крок у технічному середовищі може мати значні наслідки. Контрольована небезпека стає фактором, що активізує рефлексивний вимір людської свідомості.

У межах даного дослідження доречним є звернення до філософії Поля Рікера, який розглядав самосвідомість людини через призму дії та відповідальності. На його думку, людина усвідомлює себе насамперед як суб'єкта дії, який здатний оцінювати власні вчинки й брати на себе відповідальність за їхні наслідки. Самосвідомість у такому розумінні формується не лише через внутрішні переживання, але й через практичну діяльність, у якій людина постійно співвідносить свої наміри, рішення і результати своїх дій [Ricoeur, 1992]. У ситуації контрольованої небезпеки цей механізм проявляється особливо яскраво. Людина, що діє у технічному середовищі підвищеного ризику, змушена постійно оцінювати свої рішення і їхні можливі наслідки. Такий стан формує специфічний тип самосвідомості, у якому поєднуються підвищена увага, відповідальність і рефлексивне

ставлення до власних дій. Контрольована небезпека може розглядатися як умова, що сприяє формуванню більш високого рівня самоконтролю й відповідальності. Людина, яка діє у просторі потенційного ризику, змушена постійно підтримувати баланс між технічними можливостями системи, власними діями й вимогами безпеки.

В аерокосмічній діяльності контрольована небезпека проявляється не лише на рівні технічних систем і раціональних рішень, але й у тілесному вимірі людського досвіду. У ситуації потенційного ризику змінюється спосіб переживання власного тіла, коли увага людини загострюється, а тілесні відчуття стають більш чіткими й значущими. Людина, яка діє в умовах технічно складного середовища, починає більш уважно прислухатися до сигналів власного тіла, контролювати свої рухи й постійно співвідносити їх із ситуацією, що змінюється.

Подібний досвід можна осмислити через феноменологію тілесності Моріса Мерло-Понті. У його філософії тіло розглядається не просто як фізичний об'єкт, а як спосіб присутності людини у світі. Через тіло людина орієнтується у просторі, взаємодіє з оточенням і переживає власні дії [Merleau-Ponty, 2012]. Тілесність у цьому сенсі виступає первинним способом сприйняття світу і основою людської діяльності.

У ситуації контрольованої небезпеки цей тілесний вимір набуває особливої інтенсивності. Людина змушена постійно відстежувати найменші зміни у власних відчуттях: положення тіла, координацію рухів, напруження м'язів, реакцію на зовнішні фактори середовища. Підвищена увага до тілесних сигналів стає необхідною умовою ефективної діяльності у технічному просторі, коли тіло перетворюється на своєрідний інструмент постійного моніторингу ситуації.

Особливо це проявляється у діяльності пілотів і космонавтів, для яких точність рухів і швидкість реакції мають критичне значення. У таких умовах формується специфічна тілесна дисципліна або здатність підтримувати контроль над власним тілом навіть у ситуаціях підвищеного напруження. Людина польоту навчається керувати своїми рухами максимально точно, зберігати рівновагу і швидко реагувати на зміни технічного середовища. Тілесність виступає не лише біологічною характеристикою людини, але й важливим елементом технічної діяльності, через тіло людина орієнтується у складному технологічному просторі, оцінює ситуацію й приймає рішення. Контрольована небезпека в аерокосмічній діяльності має виразний тілесний вимір, вона формує особливий спосіб тілесної присутності людини у технічному середовищі.

Отже, феноменологія Мерло-Понті дає змогу побачити, що досвід польоту пов'язаний не лише з технічними системами або раціональними рішеннями, але й із глибинними змінами тілесного досвіду. Людина, яка діє у просторі контрольованого ризику, починає інакше переживати власне тіло, використовувати його як інструмент орієнтації та контролю. У такому тілесному досвіді формується специфічний філософсько-антропологічний концепт Номо Aerospace – людини, яка взаємодіє з технічним середовищем не лише через технології, але й через власну тілесність.

Контрольована небезпека у технічній діяльності не обмежується лише технічними або організаційними аспектами, а має глибший екзистенційний вимір, оскільки пов'язаний із переживанням людиною власної вразливості й меж свого існування. У ситуаціях потенційної небезпеки людина особливо гостро усвідомлює крихкість свого життя, а також відповідальність за прийняті рішення. Відтак ризик стає не лише зовнішнім фактором діяльності, але й внутрішнім досвідом, що змінює спосіб переживання власного буття.

Подібний досвід можна осмислити через філософію Мартіна Гайдеггера, який розглядав людське існування як буття, що постійно перебуває перед можливістю власної кінцевості. У його екзистенційній аналітиці людина постає як істота, що усвідомлює свою скінченність і тому змушена брати на себе відповідальність за власні рішення [Heidegger, 1962]. Усвідомлення можливості небезпеки або втрати життя робить людське існування більш інтенсивним і автентичним. У ситуації ризику людина починає інакше переживати власну присутність у світі. Небезпека загострює відчуття буттєвої присутності, змушує

людину концентрувати увагу на своїх діях і більш відповідально ставитися до прийнятих рішень. Те, що у повсякденному житті може залишатися непомітним, у ситуації ризику набуває особливої значущості. Людина усвідомлює не лише технічні параметри ситуації, але й власну роль у розвитку подій.

Контрольована небезпека виступає своєрідним каталізатором екзистенційного досвіду. Вона змушує людину відчувати межі власних можливостей і водночас усвідомити свою здатність діяти й приймати рішення. У ситуації потенційної небезпеки людська діяльність набуває більшого значення, оскільки кожен вибір може мати важливі наслідки. Особливо яскраво цей досвід проявляється у діяльності людини польоту. Пілоти й космонавти постійно діють у середовищі, де технічна складність систем поєднується з потенційною небезпекою. У таких умовах людина змушена підтримувати високий рівень концентрації, усвідомлювати межі власних можливостей і приймати рішення, що можуть впливати на безпеку всієї системи. Саме тому ризик у аерокосмічній діяльності виступає не лише технічною характеристикою середовища, але й важливим екзистенційним досвідом, він пов'язаний із формуванням особливого типу відповідальності за власні дії.

Екзистенційний вимір ризику дає змогу побачити, що небезпека у технічному середовищі впливає не лише на технічні процеси, але й на спосіб переживання людиною власного буття. Контрольована небезпека змушує людину більш гостро усвідомлювати свою присутність у світі, відповідальність за власні рішення і межі людського існування. У цьому сенсі такий досвід стає важливим елементом філософсько-антропологічного досвіду *Homo Aerospace* – людини, яка має не тільки контролювати технічне обладнання, свої тіло, а також екзистенційні переживання.

Аерокосмічна діяльність формує специфічний тип людського досвіду, у якому небезпека виступає не випадковою обставиною, а постійною структурною умовою діяльності. Політ відбувається у середовищі, де ризик ніколи не може бути повністю усунений, а лише піддається технічному, організаційному й професійному контролю. У цьому контексті небезпека перестає бути виключно зовнішньою загрозою і набуває характеру постійного фактору діяльності, що впливає на спосіб мислення, поведінку й самосвідомість людини.

Висновки. В умовах такої взаємодії з контрольованою небезпекою формується специфічний філософсько-антропологічний тип – *Homo Aerospace*. Йдеться про людину, існування якої пов'язане з технологічно опосередкованим середовищем польоту й постійною необхідністю діяти в умовах контрольованої небезпеки. Технології дозволяють людині вийти за межі природних можливостей власного тіла й діяти у середовищах, до яких вона не пристосована біологічно. Водночас це розширення можливостей супроводжується зростанням рівня відповідальності й необхідністю постійного контролю над власними діями. Контрольована небезпека стає важливим фактором формування професійної відповідальності. Людина польоту постійно усвідомлює потенційні наслідки своїх рішень, що зумовлює високий рівень концентрації уваги й точності дій. Кожне рішення приймається у контексті складної взаємодії між людським фактором, технічною системою й зовнішнім середовищем.

Не менш важливим наслідком постійної присутності ризику є розвиток самоконтролю й внутрішньої дисципліни. Аерокосмічна діяльність вимагає здатності зберігати психологічну стабільність, контролювати власні реакції та підтримувати точність дій навіть у ситуаціях підвищеної напруги. Дисципліна у цьому контексті набуває не лише професійного, але й філософсько-антропологічного значення, оскільки вона формує особливий спосіб ставлення людини до власного тіла, до технічних систем і до самого процесу діяльності. Водночас постійна присутність контрольованої небезпеки стимулює розвиток рефлексивного виміру людського досвіду. Людина змушена безперервно усвідомлювати власні дії, оцінювати стан технічного середовища й аналізувати потенційні ризики. Така ситуація сприяє формуванню особливого типу самосвідомості, у якому

професійна компетентність поєднується з постійним усвідомленням відповідальності за прийняті рішення.

Отже, небезпека в умовах аерокосмічної діяльності перестає бути лише негативним фактором і поступово перетворюється на важливу складову досвіду польоту. Взаємодія з контрольованим ризиком формує характерні риси Homo Aerospace: відповідальність, самодисципліну, здатність до рефлексії й усвідомлення власної ролі у складному технологічному середовищі. Проведений аналіз показує, що аерокосмічна діяльність створює особливий тип людського досвіду, у якому небезпека виступає невід'ємною складовою професійної практики. На відміну від багатьох інших сфер діяльності, у польоті ризик не може бути повністю усунутий, а лише піддається контролю за допомогою технологій, інженерних рішень і професійної підготовки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Beck U. *Risk Society: Towards a New Modernity*. London: Sage Publications, 1992.
Gehlen A. *Man: His Nature and Place in the World*. New York: Columbia University Press, 1988.
Heidegger M. *Being and Time*. Translated by John Macquarrie and Edward Robinson. Harper Collins, 1962.
Merleau-Ponty M. *Phenomenology of Perception*. London: Routledge, 2012.
Plessner H. *Levels of Organic Life and the Human: An Introduction to Philosophical Anthropology*. New York: Fordham University Press, 2019.
Ricoeur P. *Oneself as Another*. Chicago: University of Chicago Press, 1992.
Scheler M. *Die Stellung des Menschen im Kosmos*. Darmstadt: Otto Reichl Verlag, 1928.
Ushno I. Homo Aerospace: Philosophical Reflections on Humanity's Future in Space. *Philosophy and Cosmology*. 2024. Vol. 33. P. 162–172. – DOI: <https://doi.org/10.29202/phil-cosm/33/7>
Верховна Рада України. *Аварійна ситуація (контрольована)*. Законодавство України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/97>.
Йонас Г. *Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації*. / Пер. з нім. А. М. Єрмоленко, В. А. Єрмоленко Київ: Лібра, 2001. 400 с.
Ушно І. Конструювання Homo Aerospace: фактори формування аерокосмічного мислення в сучасних суспільствах. *Наукове пізнання: методологія та технологія*. 2025. № 2 (56). С. 141–146. DOI <https://doi.org/10.24195/sk1561-1264/2025-2-17>

Ушно Ірина Михайлівна

кандидат філософських наук
доцент кафедри філософії та суспільних наук
Національний аерокосмічний університет «Харківський авіаційний інститут»
вул. В. Манька, 17, Харків, 61070, Україна
E-mail: i.ushno@khai.edu
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3660-3666>

Стаття надійшла до редакції 14.01.2026

Стаття рекомендована до друку 26.03.2026

Переглянуто 15.03.2026

Опубліковано 25.05.2026

CONTROLLED DANGER: THE FORMATION OF SELF-CONSCIOUSNESS OF HOMO AEROSPACE IN THE EXPERIENCE OF FLIGHT

Ushno Iryna M.

Associate Professor, PhD in Philosophy
Department of Philosophy and Social Sciences
National Aerospace University «Kharkiv Aviation Institute»
17, V. Manka st. Kharkov, 61070, Ukraine
E-mail: i.ushno@khai.edu
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3660-3666>

ABSTRACT

This article is devoted to the philosophical analysis of the phenomenon of controlled danger in aerospace activity and its influence on the formation of the self-consciousness of the human being engaged in flight. The relevance of the research is determined by the fact that the development of modern technologies has significantly expanded the boundaries of human activity, enabling human functioning in environments that do not correspond to the natural conditions of the human body. Aerospace space is one such environment and is characterized by an increased level of danger that cannot be completely eliminated but can only be technically and organizationally controlled. The aim of the study is to provide a philosophical interpretation of the phenomenon of controlled danger as a specific condition of aerospace activity and to analyze its role in the formation of a particular type of self-consciousness of a person acting within the space of flight. To achieve this aim, the following research objectives are formulated: to analyze the specificity of aerospace experience in the context of the development of technological civilization; to determine the features of controlled danger as a structural condition of flight; and to investigate its influence on bodily experience, reflection, and human self-consciousness. The theoretical framework of the research is based on philosophical concepts of technological civilization and responsibility, as well as on the phenomenological approach to the analysis of human experience. The scientific novelty of the study lies in considering controlled danger not only as a technical characteristic of aerospace activity but also as an important anthropological factor influencing the formation of a specific type of self-consciousness of the human engaged in flight. The research demonstrates that the constant presence of risk combined with the possibility of its control forms an increased level of attention, responsibility, and reflection, which determines the specific character of human experience in the aerospace environment. As a result, the study substantiates that controlled danger acts as an important factor in the formation of a new philosophical-anthropological concept – Homo Aerospace, for whom interaction with risk becomes an integral part of professional activity and existential experience.

Keywords: *controlled danger; aerospace experience; technological civilization; self-consciousness; Homo Aerospace.*

REFERENCES

- Beck, U. (1992). *Risk society: Towards a new modernity*. London: Sage Publications.
- Gehlen, A. (1988). *Man: His nature and place in the world*. New York: Columbia University Press.
- Heidegger, M. (1962). *Being and Time*. Translated by John Macquarrie and Edward Robinson. Harper Collins.
- Merleau-Ponty, M. (2012). *Phenomenology of perception*. London: Routledge.
- Plessner, H. (2019). *Levels of organic life and the human: An introduction to philosophical anthropology*. New York: Fordham University Press.
- Ricœur, P. (1992). *Oneself as another*. Chicago: University of Chicago Press.
- Scheler M. (1928). *Die Stellung des Menschen im Kosmos*. Darmstadt: Otto Reichl Verlag.
- Ushno, I. (2024). *Homo Aerospace: Philosophical reflections on humanity's future in space*. Philosophy and Cosmology, 33, 162–172. – DOI: <https://doi.org/10.29202/phil-cosm/33/7>
- Verkhovna Rada of Ukraine. (n.d.). *Emergency situation (controlled)*. *Legislation of Ukraine*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/97>. [in Ukrainian].
- Jonas, H. (2001). *The principle of responsibility*. Kyiv: Libra. [in Ukrainian].
- Ushno, I. (2025). Constructing Homo Aerospace: Factors of the formation of aerospace thinking in modern societies. *Naukove piznannya: metodolohiya ta tekhnolohiya*, 2(56), 141–146. <https://doi.org/10.24195/sk1561-1264/2025-2-17> [in Ukrainian].

The article was received by the editors 14.01.2026
The article is recommended for printing 26.03.2026

The article was revised 15.03.2026
This article published 25.05.2026

Як цитувати: Ушно, І. (2026). Контрольована небезпека: формування самосвідомості homo aerospace у досвіді польоту. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Філософія. Філософські перипетії»*, (74), 156-163. <https://doi.org/10.26565/2226-0994-2026-74-16>

In cites: Ushno, I. (2026). Controlled danger: the formation of self-consciousness of homo aerospace in the experience of flight. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University, Series Philosophy. Philosophical Peripeteias*, (74), 156-163. <https://doi.org/10.26565/2226-0994-2026-74-16> [In Ukrainian]